

A számok zsarnoksága

2013 augusztus 07. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása

Még nincs értékelve

Mérték

Ha a modern demokrácia fogalmának és mibenlétének kétségtelenül sokrét? és ellentmondásos problematikáját vizsgáljuk, nem kerülheti el a figyelmünket az a tény, amit de Tocqueville, a demokrácia egyik els? nagy kritikusa és nagy teoretikusa „a többség zsarnokságának” nevezett.

„És ami engem leginkább zavar Amerikában, az nem az ott uralkodó túlzott szabadsága, hanem éppen a zsarnokság elleni biztosítékok csekély száma.”

(Alexis de Tocqueville)

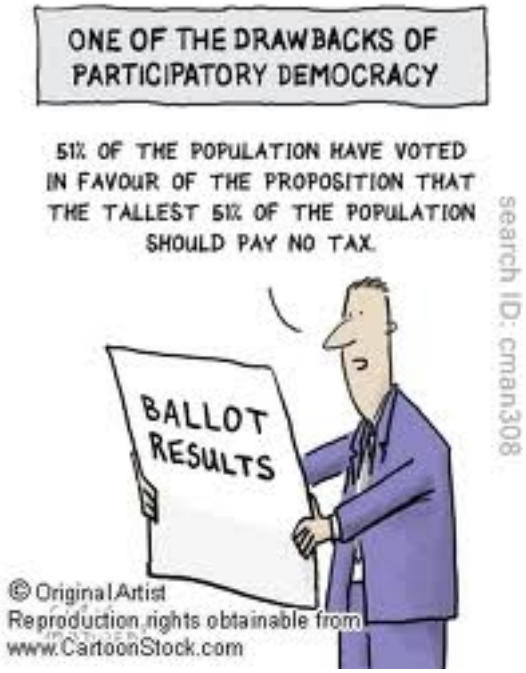
„Mindenféle fajta rezsimet azzal védelmeznek, hogy demokráciának nevezik.”

(George Orwell)

A demokrácia más kritikusai és vizsgálói is el?szeretettel utalnak erre a tocqueville-i képre, azonban arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy de Tocqueville nem magát a demokráciát azonosította a többség zsarnokságával, hanem azt csupán, mint a demokrácia egy lényeges árnyoldalát említette. A demokrácia és a zsarnokság összekapcsolása valójában nem is t?le, hanem Platóntól és f?ként Arisztotelészt?l ered [1].

Az Amerikában utazgató francia arisztokrata, amikor a többség zsarnokságára gondolt els?sorban nem a politikában gátlástalanul alkalmazott többségi elvet kárhoztatta, hanem igyekezve a jelenségek mélyére hatolni, azt már csak, mint következményt értékelte.Több helyütt hangsúlyozta, hogy a demokrácia látszólagos individualizmusának másik oldala éppen a kollektivizmus, vagyis éppen azáltal, hogy a demokrácia az egyént elszigetelte és kiszakította a hagyományban rögzített helyér?l, nem csak felszabadította, hanem ki is szolgáltatta azoknak az er?knek, amelyt?l eddig relatíve védett volt [2]. A zsarnokság nem csak az egyén vagy az állam zsarnoksága lehet, hanem egy ennél sokkal veszélyesebb és mélyebb zsarnokság is. Nem (csak) az állam, hanem a társadalom zsarnoksága is leselkedik a történelem és a hagyomány mélyebb összefüggéseib?l kiszakított egyénre. A rendi határok elmosásával nem biztos, hogy a szabad és „egyenl?” individuumok vágyott közössége jön létre, hanem létrejöhet a *tömeg* is, egy sötét, mindent magába nyel?, kollektív és alaktalan entitás, amelyben a gondolkodás világosságát felváltja az irracionális érzelmi impulzusok atavisztikus világa, és amely egy demagóg korlátlan manipulációjának tárgya lehet. A tömeghez tartozás vágyának gyökere a társadalmi ethoszban megfigyelhet? konformizmus, a mindenkori többséghez való idomulás, a középszerrel való azonosulás kényszere. Végs? soron ez a kollektivizmus, az emberi tudat világosságára leselked? legnagyobb veszélyek egyike, és de Tocqueville ennek a veszélyeit?l óvott, amikor arra utalt, hogy „a demokratikus köztársaságok testetlenné finomítják a zsarnokságot.” Ez a szolgaság nem látható és küls?, hanem egy láthatatlan és bels?, lélektani kényszer révén manifesztálódik. Ez az er? pedig nem más, mint a társadalom szövetét mindenütt átható egalitárius etika. Az egalitárius morál tulajdonképpen a középszer?ség morálja, „különbözni gyanús,” hiszen a különböz?ség egy bizonyos fajta egyenl?tlenség, és az egyenl?tlenségeket az egalitárius a legf?bb rossznak véli.

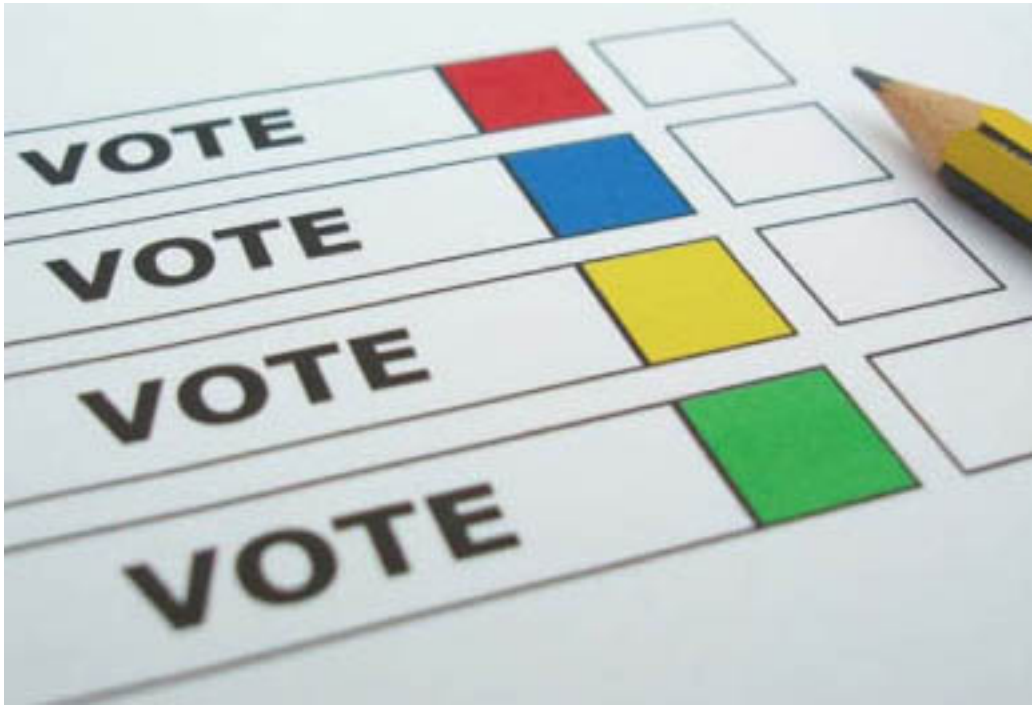
A többség zsarnokságának egyik politikai definíciója szerint azt jelenti, hogy a kisebbséget nem védi meg semmi a többségt?l, és a választási küzdelemben az ellenfelet a „kiirtandó” ellenségnek tekintik [3]. A többség zsarnoksága tehát akkor áll fenn, ha a többségi elvet a politikában korlátlanul alkalmazzák, anélkül hogy valamilyen garanciát biztosítanának a kisebbségnek. Ilyen értelemben a demokrácia, legalábbis liberális demokrácia természetesen nem nevezhet? a többség zsarnokságának. A többségek és a kisebbségek nem szubsztantívak, hanem fluktuálnak az állandóan változó körülményekre adható válaszok szerint: így az aktuális többségb?l kisebbség lehet és viszont. Sartorit követve, mi is inkább úgy látjuk, hogy az olyan, mennyiségre alapozó politikai eszmék esetében, mint a demokrácia, a többség zsarnoksága helyett pontosabb lenne a számok zsarnokságáról beszélnünk [5].

Kétségtelen, hogy nem könny? feladat a demokrácia fogalmát megtisztítani a mellékjelentésekt?l, amely a több mint két évszázados modern használat folyamán mintegy rárakódtak [4]. Jelen írásunkban nem is próbáljuk meg elvégezni ezt a feladatot, mindössze egy igen egyszer? elvnek, a *mennyiség elvének* rövid értelmezésére, és a modern demokrácia m?ködésében tetten érhet? szerepére vállalkozunk. A mennyiség elvének elemzésekor négy szabályt szeretnénk segítségül hívni, amelyeket a demokrácia „elméletének” felhasználása révén absztraháltunk. Ezt a négy szabályt az *egyenl?ség* (1), a *felcserélhet?ség* (2), a *különböz?ség* (3) és a *többség* (4) szabályának nevezzük.

A *feltételezett* egyenl?ségre alapozó demokrácia „szabályrendszere” azt mondja ki, hogy a demokrácia az emberek olyan önkormányzata, amelyben a kormányzók és a kormányzottak nem az inherens rang értelmében, hanem csupán a funkció tekintetében különböznek és különülnek el egymástól. Elméletben minden kormányzottból lehet kormányzó és *vice versa*, mert a demokráciában az elemek egymással felcserélhet?ek. E két, egymással szorosan összefügg? szabályt az *egyenl?ség* (1) illetve a *felcserélhet?ség* (2) szabályának nevezzük. Mivel egyik épít?elem sem jelent valamilyen min?ségi többletet egy másikhoz képest, a demokráciában olyan mintha tökéletesen egyenl? „súlyú” vagy „nagyságú” elemekkel dolgoznánk. Az elemeket az elmélet szabályai szerint szigorúan egyenl?knek kell tartanunk, vagyis el kell vonatkoztatunk minden egyéb körülményt?l és szigorúan a kvantitásra redukálnunk. Ha ezt nem tennénk, akkor azonnal megsértenénk az *egyenl?ség* és ebb?l következ?en a *felcserélhet?ség* szabályát is.

Nem világos azonban, s?t igencsak kétséges, hogy ez az elmélet vajon megfeleltethet?-e a valóságos kritériumoknak. Nem biztos, hogy mindez igazolható, ha a demokrácia valóságos, nem pedig ideális épít?elemeit, az egyenl?nek tekintett állampolgárokat vesszük figyelembe. Ha ezeket egy virtuális mérlegre helyeznénk, azt látnánk, hogy a mérleg mutatója minden esetben másképpen leng ki. A vizsgált elemek egyre nagyobb számát tekintetbe véve pedig statisztikai lehetetlen volna az, hogy mindenkinél pontosan ugyanannyit mutasson, és ez a kvázi-lehetetlenség a bevont elemek számával egyenes arányban növekedne. Másrészt pedig nem mindegy, hogy milyen szempontból vizsgálnánk meg az elemek „súlyát” – lehet, hogy egy alany egy bizonyos területen igencsak „könny?nek találtatik”, még más tekintetben viszont éppen az ellenkez?je az igaz. Lehet valaki éppen zseniális fizikus, de kétségbeejt?en rossz focista. Az emberi tulajdonságok és képességek egészen egyszer?en semmilyen empirikus körülményt figyelembe véve nem egyenl?k, még akkor sem, ha a demokratákkal együtt azt szeretnénk, hogy azok legyenek. Nevezzük ezt az egyenl?ség szabályával szemben a *különböz?ség* (3) kontradiktórius szabályának. Kétségtelenül zavaróan hat a demokrácia ideális elméletében, de a demokratikus elmélet koherens képvisel?jének a realitásokat tekintve kötelez?en figyelembe kellene vennie, és legalábbis „kezdenie kell tudni” vele valamit, ha az elméletet meg szeretné védeni.

Az 1-es és 2-es szabályra alapozó választás *a többségi szabály* (4) szerint jár el. A 4-es szabállyal kapcsolatban els?sorban azt vethetjük fel problémaként, hogy önmagában még semmiféle reális verifikációs kritériumot nem tartalmaz. Itt érkezünk majd el kritikánk leglényegesebb pontjához, amely a mennyiségi elvre alapozott döntéselmélet *igazságosságát* érinti. Különös problémaként vet?dik majd fel, hogy *a többségi szabály*, amely a demokrácia m?ködésének *conditio sine qua non*-ja valóban igazolhatóan igazságosabb-e más döntéselméleti mechanizmusoknál.

Mivel a demokrácia politikai elmélet, a politikában pedig eldöntend? szituációk megoldásáról van szó, egymással tökéletesen egyenl? elemek esetén nem marad más kritériumunk, mint a többségi szavazás. Egy kérdésben így csupán az dönt, hogy a szavazásban részt vev? egységek hol állnak nagyobb számban vagy arányban. Ha a demokratikusság gyakorlati kritériumának az 1-es és a 2-es szabály maximális kiterjeszthet?ségét tekintenénk, a leginkább demokratikus az lenne, ha mindkét szabály minden esetben érvényesülne: vagyis lehet?leg minden eldöntend? kérdésbe minden egységet bevonnánk, és minden felmerül? problémában a többségi szavazás döntene. Pontosan ezt szeretnék a közvetlen demokrácia vagy részvételi demokrácia, (újabban „bázisdemokrácia") hívei, akik csupán az ilyen demokráciát tartják tényleges demokráciának. Ha azonban nem az elvont és steril „laboratóriumi," hanem a valós körülményeket, a valós emberi társadalmakat és a valódi államokat vizsgáljuk, akkor nem alkalmazhatunk ilyen szigorú matematikai szabályosságot. A „tiszta" többségi szavazás egyáltalán nem volna lehetséges – nemcsak a szavazás technikai feltételeit tekintve lenne kivitelezhetetlen, hanem az is világos, hogy egy valóságos állam rövid úton belül egyszer?en kormányozhatatlanná válna és összeomlana egy ilyen döntési mechanizmus lassú, körülményes és egyáltalán nem hatékony formája miatt. Vagy pedig behozhatatlan hátrányba kerülne azokkal az államokkal szemben, ahol a döntési folyamat gyorsabb és egyszer?bb. Az tehát számunkra nyilvánvaló, hogy ilyen formában önkormányzat nem lehetséges, ezért szükség van valamiféle kitüntetett kormányra, amely a kormányzottak hatalmas tömegér?l elkülönül. A másik, és még súlyosabb probléma ezzel, hogy az 1-es és 2-es szabály maximális alkalmazása valójában a mennyiségi elv maximális alkalmazását jelentené, vagyis egy ilyen rendszerben *mindenr?l* a számok döntenének, teljesen kizárva az ész, a tudás, és a tapasztalat *min?ségi* kritériumait, azokat a nagyon fontos tényez?ket, amelyek semmilyen értelemben nem függenek a mennyiségt?l. Egy ilyen demokráciának valójában azt az igazolhatatlan állítást kellene kimondania, hogy a „nép" valamiféle misztikus bölcsességgel rendelkezik és a nép mindenkori többségnek pedig mindig, vagy legalábbis majdnem mindig igaza van, a „mi az igazság" kérdésre pedig kizárólag a *nagyobb szám* válasza felelne, vagyis egy teljes egészében ellensúlyok nélküli önkényuralmat, a többség önkényuralmát hoznánk létre. Ha mindenben a többség dönt, akkor nincs semmilyen garancia arra, hogy a kisebbségek védelmét garantáló törvényeket miért ne lehetne a többségi döntés alapján megváltoztatni.

A tiszta demokráciához képest egy bizonyos engedményt vagy korlátozást a józanabb demokraták kénytelenek tehát végrehajtani. A képviseleti demokráciában a kormányzottak ideiglenesen átruházzák hatalmukat a kormányzókra. A két csoport *elméletben* még mindig egyenl?. A *konkrét* politikai döntéseket azonban kizárólag a

kormányzók sz?k csoportja hozza meg, és azokba a kormányzottaknak semmiféle beleszólása sincsen. Az ilyen formán kialakuló hierarchia bizonyos átjárhatóságát az biztosítja, hogy elméletben „mindenkib?l" válhat kormányzó, valamint a kormányzóknak szükségük van a kormányzottak meger?sítésére. Az ilyen demokrácia a gyakorlatban csupán két dologban különbözik a „nem-demokráciától" a kormányzottak leválthatják a kormányzókat, valamint bel?lük is válhat kormányzó.

Ha 3-as szabályt, amelyet mi a *különböz?ség szabályának* neveztünk, kiterjesztjük és a politikai cselekvés területre alkalmazzuk, láthatjuk, hogy nehezen összeegyeztethet? az a 1-es (*egyenl?ségi*) és ebb?l következ?en az 2-es (*felcserélhet?ségi*) szabállyal. Amíg az 1-es és a 2-es szabály absztrakt és ideális, addig a 3-as konkrét és reális. A képviseleti demokrácia alapvet? kritériuma, amely szerint a kormányzók és a kormányzottak mindenkor felcserélhet?ek a valóságban nem biztos, hogy teljesülhet. Egy valóságos állam irányításának rendkívüli bonyolultságát tekintetbe véve kétségtelenül utópia lenne arra következtetnünk, hogy elnöknek például az állam minden egyes feln?tt polgára egyaránt alkalmas, mint ahogy az sem szerencsés, ha a diplomatának ugyanolyan készségek fejlesztését írjuk el?, mint egy katonai vagy egy gazdasági vezet?nek [6].

Mindenütt azt tapasztaljuk, hogy az egyének képességei között még az uniformizált oktatás, vagy a többé-kevésbé azonosnak tekinthet? körülmények ellenére is rendkívüli különbségek mutatkoznak. Mivel a különböz? feladatok elvégzésére „predesztináló" képességek felettébb egyenl?tlenül oszlanak meg a népességben, sohasem lehet az egymástól elkülönül? egyéneket ilyen formában egy szintre hozni. Az elkötelezett egalitárius persze ilyen esetekben igazságtalanságot kiált, holott a legnagyobb igazságtalanság éppen abban rejlik, ha valóságot próbáljuk meg az elmélet igájába kényszeríteni, azt képzelve, hogy az önkényesen elgondolt és puszta érzelmi-akarati kritériumok alapján el?írt ideálisnak felül kellene írnia a reálist, amelyben számunkra a *természettörvény* mutatkozik meg [7]. Teljességgel kiszámíthatatlan, hogy a képességek hogyan oszlanak meg a társadalomban – és azt végeredményben nem az oktatás, nem a nevelés, nem a szociális helyzet, nem a genetikailag kódolt adottságok, nem a környezet, nem a kultúra, és nem földrajzi tér dönti el, hanem ezek rendkívül komplex összjátéka. Valamilyen fajta adottsággal természetesen szinte minden ember rendelkezik, és szinte lehetetlenség volna olyasvalakit találnunk, akinek semmiféle képessége ne lenne. Azonban az emberek különböz? adottságai *nem feltétlenül ugyanarra* és *nem mindenre* predesztinálják az illet?t [8].

E körülményeket figyelembe véve a képviseleti demokráciákban is megindul a természetes elitképz?dés folyamata: kialakul emberek egy olyan, többé-kevésbé zárt és a többségt?l elkülönült csoportja, (vagy csoportjai) amely a politikai hatalmat mintegy monopolizálja. Elméletileg ez a csoport mindenki számára nyitott, a gyakorlatban azonban láthatjuk, hogy ez a „mindenki" csupán a társadalom egy igen korlátozott része. A politikai elitbe csak nagyon lassan kerülnek be új elemek. Rengeteg tényez?nek szükséges *egyszerre* teljesülnie ahhoz, hogy valaki bejusson a kormányzó elitbe, de még ahhoz is, hogy egyáltalában a politikusi pálya irányába mozduljon [9]. Ez az elit alkotja minden politikai párt „nyersanyagát" attól részben függetlenül, hogy az adott párt éppen mit látszik képviselni, milyen „színekben" indul [10]. A kormányzottak hatalmi jogosítványai a képviseleti rendszerben mindössze arra korlátozódnak, hogy szabadon – a *többségi szabály* (4) alapján – megválaszthatják, hogy melyik elitcsoport, vagy más megfogalmazásban a mindent felölel? elit melyik „frakciója" kormányozza ?ket. Azt, hogy a képviseleten keresztül a kormányzottaknak valójában mekkora részesedése van a hatalomban, von Kuehnelt-Leddihn *Baloldaliság* cím? m?vében egy érzékletes képpel illusztrálja:

„A nagy nemzetek körében, a választó, mondani sem kell, egy mikroszkopikus egység. Ha az Egyesült Államok választóit egy vastag fekete vonal szimbolizálná, amely oly magas volna, mint az Empire State Building New York-ban, az eredmény körülbelül 4 mu lenne, amely egy milliméter ezred részénél négyszer kisebb […]. Ilyen körülmények között az 'önkormányzat' formulája alig jelent valamit." [11]

A nem reális önkormányzatnál és a nem reális egyenl?ségnél azonban még súlyosabb problémákat vet fel a „számok zsarnoksága" vagyis a mennyiségi elv kiterjesztett alkalmazásából ered? anomália-sor. Ugyan a képviseleti demokrácia, a „tiszta" demokráciához képest korlátozza a mennyiségi elv alkalmazását, els?sorban azáltal, hogy azt f?ként a kormányzó elit kiválasztására alkalmazza, de ez önmagában még mindig nem garantálja a jó kormányzás lehet?ségét. Még abban az esetben is, ha csak az 1-es, a 2-es és a 4-es szabályt alkalmaznánk nagyvonalúan „elfeledkezve" a 3-mas szabályról, kétséges, hogy csupán azért mert 51% egyetért valamivel, 49% pedig nem, azt bizonyítja, hogy 51%-nak igaza van. Tovább élezve: ha 99% lenne az egyetért?k aránya, de az adott dologban való igazság történetesen a maradék 1% birtokában lenne, még az sem adna megkérd?jelezhetetlen alapot arra, hogy a 99%- hozza meg a végs? döntést, hacsak nem azonosítjuk az igazságosság kritériumát a többségével. Ez pedig, valljuk be, semmivel sem racionálisabb mintha azt feltételeznénk, hogy *mindig* annak van igaza, aki éppen többségben (vagy kisebbségben) marad. A mennyiségi elv azonban éppen ilyesféle kritériumot nem ismer el, a számok elleni fellebbezésnek helye nincs, mégpedig azért

nincs, mert az elv érzéketlen a min?ség *nem egalitárius* kritériumával szemben. Amennyiben rendelkezünk az igazságosság valamilyen szubsztantív képzetével, és nem akarunk a puszta relativizmus csapdájába esni, amely által minden és mindennek az ellenkez?je is igazolható, nem mondhatjuk ki azt, hogy az igazság az, amit a többség akar. Miért, miféle igazolható alapon lenne a többségnek több joga az igazságra, mint a kisebbségnek? Egy hipotetikus választás esetében, minden további nélkül elképzelhet?, hogy a választáson résztvev?k 100%-ából éppenséggel annak a 33%-nak van igaza, amely a vesztes pártra szavazott, ugyanakkor egy ilyen általános választás keretében mindenképpen az a párt kerül a hatalomba, akire a 67% voksolt. A ma m?köd? demokráciák nagy többségében elfogadott kétharmados törvény alapján ráadásul igen nagy hatalommal felruházva, amelyet így szinte korlátlanul és legitim módon felhasználhat az általa képviselt „nem igazság” végrehajtására.

A mennyiségi elv másik nagyon kínos következménye hogy az egymással verseng? pártok nagyon sok esetben úgy próbálnak meg népszer?ek lenni a választók körében, úgy próbálnak meg egyre *több* szavazatot szerezni, hogy kifejezetten a silány emberi tulajdonságokra, például a gy?löletre, az irigységre vagy a hiszékenységre apellálnak. Egyrészt próbálják minél inkább befeketíteni az ellenfeleiket, másrészt pedig próbálnak a lehet?ségek szerint minél többet ígérni a választóiknak. Ha az általános választások, az általános választójog esetét tekintjük a következ? kép tárul elénk: elméletileg mindenki, aki bizonyos, (rendkívül alacsonynak tekinthet?) kritériumoknak megfelel, eltekintve bármiféle külön kvalifikációtól (vagyis min?ségi kritériumtól) az *egyenl?ségi szabály* alapján szavazások aktív és passzív alanya lehet. Ezek a választások általában egy relatíve minimális területre korlátozódnak: a „nép” elméletileg egyenl? politikai ereje csak a kormányzók megválasztása esetében, az országgy?lési választásokon nyilvánul meg. Itt azonban, aminek a demokratikus szemlélet szerint a társadalom szempontjából el?nynek kellene lennie, - vagyis az, hogy kormányzottak kiválasztják az ?ket kormányzókat, elméletileg „maguk közül,”- hátránnyá válhat. A kormányzók pozíciójára ugyanis nem a civil társadalom képvisel?i, hanem elitcsoportok jelentkeznek, amelyek, egyrészt a fentebb vázolt természetes elitképz?dési folyamat révén már konstans módon elkülönültek a többségt?l másrészt pedig egymással is rivalizálnak a választók kegyeinek elnyeréséért. Annak a csoportnak van a nagyobb statisztikai esélye a hatalomba kerülni, vagyis több szavazatot szerezni, amelyik a populistább és a demagógabb – vagyis amely minél többeknek minél többet ígér, a tisztességtelenebb így mindig nagyobb *eséllyel* pályázik a kormányzó pozíciójára [12]. A verseny tehát, amelynek a legjobbak kiválasztására kellene irányulnia könnyen válhat kontraproduktívvá. A legrosszabbaknak nagyobb esélye van bejutni a hatalomba, mint a legjobbaknak, ráadásul az ilyen fajta versenyhelyzet még a tisztességeseket is arra csábítja, hogy a cél érdekében váljanak tisztességtelenekké.

Igazságtalanok lennénk azonban a képviseleti demokráciával szemben, ha kizárólag a negatívumait említenénk meg. A képviseleti rendszer kétségtelen el?nyének t?nik, hogy egy rossz elitet le lehet váltani, illetve a képviselet elve lehetetlenné teheti a korlátlan hatalom kialakulását amennyiben reális hatalmi ellensúlyt képes képezni [13].

De itt is tehetünk egy ellenvetést. Az, hogy az elit a választások és az elméleti visszahívhatóság révén ellen?rizhet? és leváltható csak akkor el?ny, ha az elit már nagyon egyértelm?en „a tönk szélére” vitte az országot, vesztes háborút robbantott ki, önkényes jogalkotásba fogott, vagy éppen totális gazdasági cs?döt eredményezett. Ellenkez? esetben a leváltása inkább hátrányt jelent, mint el?nyt, egy relatíve jó, vagy legalábbis nem egyértelm?en rossz elitet például ésszer?tlen lenne pusztán azért leváltani, mert túl régóta van a hatalomban, ez nemcsak a hosszú távra való tervezést teszi értelmetlenné, hanem azt is, hogy egy túlságosan rövid ciklus alatt a választók egyáltalán képesek legyenek megbizonyosodni arról, hogy amit pillanatnyilag rossznak vélnek valóban rossz. Az ellenzéki demagógia miatt, azért mert az ellenzéknek az az érdeke, hogy *minden körülmények között* hatalomra kerüljön, ez újra és újra megtörténhet és nagyon sok esetben meg is történik. A stabilitás és a kontinuitás nem kedvez az egalitárius mítosznak, mert a túlságos hatalomkoncentráció gyanúját veti fel. Kétségtelen, hogy a hatalmat korlátozni kell, azonban az is, hogy a választások rotációs mechanizmusa nem az egyetlen módszer az ilyen korlátok felállítására. A nem választott, vagy csak részben választott hatalmi koncentrációk egymást sakkban tartó rendszerei is korlátozhatják az abszolút hatalmat. A gyakorlatban nehezen igazolható az a premissza, hogy a nem választott elit hatalma adott esetben *azért* korlátlan, *mert* nem választott. Az is kétséges, hogy ha egy elitet választanak, akkor a hatalom *feltétlenül* korlátozott lesz. Az elitek túlságosan gyors rotációjával kapcsolatban nagyon súlyos problémákat vet fel az id?preferencia növekedése is, amelyet Hans-Hermann Hoppe a monarchiából a demokrácia periódusába történ? átmenet elemzésekor hangsúlyozott. Szerinte az az elit, amelyet korlátozott id?re választanak, arra fog törekedni, hogy a lehetséges maximumot hozza ki az általa birtokolt hatalomból, ne hosszú távra tervezzen, hanem a rövid távú kizsákmányolás maximumára törekedjen.

„A monarchiákban jelenlév? bels? és küls? korlátozó tényez?k hiányában a demokratikus (köztulajdonú) államban a mértékletesség csökken […]. Egy államf?nek nem áll érdekében nem tönkretenni az országát (jelent?s ellentétben egy királlyal). Miért is ne akarná kisajátításainak mértékét növelni, ha egyszer egy önmegtartóztató politika hasznát – az állami vagyon magasabb t?keértékét – nem arathatja le saját maga, míg az ezzel ellentétes viselkedés (adóemelés) el?nyeit viszont élvezheti? Egy államf? számára, a királlyal ellentétben az önmegtartóztatás csak hátránnyal jár.” [14]

Mondandónkat összefoglalva kimondhatjuk, hogy a demokrácia ideális elméletében, legyen az közvetlen vagy képviseleti, semmilyen más kritérium nem írhatja felül a mennyiségit, végeredményben mindig a számok döntenek, habár a képviseleti rendszerben mindez kevésbé érvényesül, mint a közvetlenben. De a mennyiségi elv alkalmazása mindenképpen kontraproduktív megoldásokhoz és eljárásokhoz vezet a gyakorlatban. Lehetetlenné teszi a közvetlen demokrácia m?ködését, a közvetett demokráciában pedig els?sorban demagógiának és a demagógoknak kedvez, így egy ilyen rendszer legf?bb haszonélvez?je valójában sohasem a „nép” hanem politikai pártok, vagyis a hivatásos politikusok konstans módon elkülönül? csoportjai. Paradox módon, a gyakorlat, amely miatt a demokráciák egyáltalán m?ködni képesek abban áll, hogy létez? formájukban nem „szigorú” demokráciák: nem alkalmazzák ugyanis konzekvensen saját szabályaikat, vagyis a mennyiségi kritériumokat. Kénytelenek bizonyos fékeket beépíteni a rendszerbe, amelyet a mennyiségi elv szigorú alkalmazása nem engedne meg. Az egyenl?ségre alapozó, demokratikusnak nevezett rendszerek így kénytelenek több-kevesebb teret adni az emberek közötti tagadott, bár természetes különbségeknek, a min?ség elvének és az ebb?l következ? hierarchiának, vagyis végs? soron egy nem egalitárius, arisztokratikus elvnek, amelynek híján a társadalom nemcsak a mennyiség korlátlan zsarnokságára, hanem összeomlásra is lenne ítélve. Ez az elv megjelenik például a legfels?bb bíróságok rendszerében, vagy a köztársasági elnök vétójogában, prezidenciális rendszerekben pedig jelen van az elnöki hatalom bizonyos autoritásában és „karizmájában.” A demokrácia paradox módon csak az által képes magát fenntartani és megóvni magát az összeomlástól, a zsarnokságtól és a káosztól, ami benne nem demokratikus. Számunkra úgy t?nik, hogy a demokráciát könnyebb igazolni egy elvontan racionális hipotézissel, mint egy olyannal, amely a *létez? világ létez? viszonyaiból* indul ki, mégpedig azért, mert a maga az elmélet nem a „van” hanem a „kellene” alapelve szerint m?ködik. A demokráciában ezzel egyértelm?en mindig hatalmas szakadék tátong, - mégpedig minden más elképzelhet? államformánál nagyobb szakadék - az ideális és a reális között.

Jegyzetek:

[1] „Az ilyen gondolkodású lény, mint afféle egyeduralkodó kizárólagos hatalomra törekszik, mert nem áll a törvény alatt, despotává lesz és így a hízelg?k tesznek szert tekintélyre olyan is ez a demokrácia mint a monarchikus formák közül a türannisz.” (Arisztotelész*: Politika* 1214b-1234)

[2] „A természeténél fogva gyanakvó despotizmus az emberek elszigeteltségét önmaga fennmaradásának

legbiztosabb zálogának tekinti, és eszerint mindent elkövet szétválasztásuk érdekében. Nincs az emberi szívnek olyan vétke, amely annyira ínyére lenne, mint az egoizmus […] egy despota könnyen megbocsájtja alattvalóinak, hogy nem szeretik föltéve, ha egymást sem szeretik […]. Így hát a despotizmus éppen azokat a b?nöket szüli, amelyeket az egyenl?ség is el?segít […] E két dolog, a despotizmus és az egyenl?ség – veszélyesen kiegészíti és kölcsönösen segíti a másikat. (Alexis de Tocqueville: *Az amerikai demokrácia.* Európa, Budapest, 1993. 716. p.)

[3] Giovanni Sartori: *Demokrácia.* Osiris, Budapest 80. p.

[4] Itt els?sorban az olyan szótári definíciók inherens félrevezet? voltára szeretnénk felhívni a figyelmet, amelyek szerint „a demokráciát akár úgy is értelmezhetjük, mint hatalommegosztást, hatalomkorlátozást és a jog uralmát.” (*Politikai filozófiák enciklopédiája.* 466. p. Kossuth, Budapest, 2003.) E meghatározás nem csak arra világít rá, hogy a demokrácia alatt manapság szinte bármi olyasmi érthet?, amely bizonyos jogfilozófiai elképzelések és társadalompolitikai feltételek teljesülése esetén kimerítheti a jó kormányzat fogalmát, hanem arra is, hogy mindazt, amely a politikaelméleti fikciók világában ésszer?nek, jónak vagy kívánatosnak látszik majdhogynem automatikus módon valamiféle „demokratikusságnak” tételezzük. „A demokrácia kizárólagosságával” és a fogalom körüli zavarral, a fogalmak erodálódásával egy kés?bbi cikkben tervezünk foglalkozni. Itt kell megjegyeznünk azt is, hogy a demokratikus mennyiségi elv kritikájával nem arra buzdítunk, hogy tagadjuk a fent felsorolt kritériumokat: „a hatalommegosztást, hatalomkorlátozást és a jog uralmát.” Ezek valójában nem demokratikus, hanem *klasszikus liberális* alapelvek. A zavar minden valószín?ség szerint két különböz? területre irányuló eszme, a liberalizmus és a demokrácia fogalmainak összemosásából keletkezik. Ezzel kapcsolatban lásd: Erik von Kuehnelt-Leddihn: *Democracy and Liberalism*. In.: *Leftism,* New York, 1974. 27-36. p.

[5] Sartori. I.m. 78. p.

[6] A 2-es szabály részben arra az empirista tradícióból örökölt ismeretelméleti tézisre alapoz, melyet Locke *Tabula Rasa*-ként fogalmazott meg: eszerint az ember elméje születésekor olyan, mint egy üres tábla, amelyre a külvilágból származó ingerek mintegy „ráírják a jeleket” – vagyis az emberi személyiség korlátlanul alakítható az ?t ért környezeti hatások függvényében. Azon politikai realisták és szkeptikusok szemében viszont, akik legf?bb vonatkoztatási pontja nem a „kell” hanem a „van”, a valóság újra és újra rácáfol az ilyen túlontúl optimista feltételezésekre.

[7] Nem figyelmeztethetünk itt eléggé az emberiségre kizárólag szenvedést hozó utópista veszélyre, amely korántsem csupán a modern totalitárius diktatúrák képében kísért, hanem éppígy sajátja lehet minden egyéb államrendnek, amely valamiképpen elszakad a természettörvényt?l, vagy a különböz?ségen (egyenl?tlenségen) alapuló “természetes rend”-t?l, amelynek általunk akceptált formáját és értelmezését másutt fejtjük majd ki.

[8] Kétségtelen az is, hogy a képességek fejleszthet?ek és kifejleszthet?ek, ugyanakkor nem korlátlanul. Lehet, hogy valakinek zseniális zenei képességei vannak, ugyanakkor csak kínkeservesen képes az idegen nyelvek tanulására, csodálatos költ?, de kétségbeejt? matematikus. Lehet, hogy a költ? komoly tanulás és hosszas er?feszítések során elfogadható matematikussá válik, azonban igencsak utópikus lenne azt feltételeznünk, hogy ugyan olyan zseniális költ? lesz, mint matematikus. A „mindenki alkalmas mindenre” elképzelése utópia, méghozzá nagyon veszélyes utópia, amely a soha be nem váltható lehet?ségek álságos, hamis és képmutató illúziójával hálózza be az ebben hív?ket.

[9] Mindenekel?tt némi hatalomvággyal, gyakorlati ügyességgel, részben jogi képzettséggel, de legf?képpen megfelel? kapcsolati t?kével és diplomáciai érzékkel kell, hogy rendelkezzen. Ezek a kritériumok azonban még messze nem elegend?ek, nagyon sok egyéb körülménynek kell még teljesülnie, ahhoz hogy a politikus egyszersmind *befolyásos* politikus is lehessen, amelyek közül egyáltalán nem elhanyagolható a meglehet?s anyagi háttér, a demagóg ügyeskedés és a befolyásolás képessége, a gátlástalanság, az individuális szerencse, a „jókor jó helyen lenni”teljességgel esetleges szerepe. Más kérdés pedig, hogy az esetek nagyon nagy hányadában – még ha a képességek és a körülmények meg is lennének hozzá – az egyének elsöpr? többségét a hatalmi politika egyszer?en nem érdekli. A valós politikai hatalom elérésének, például annak, hogy egy modern állam egy teljesen esetleges polgárából az ország miniszterelnöke, de még annak is, hogy egy befolyásos párt döntéshozója legyen, nem sokkal több az esélye, mint az ókorban annak, hogy egy rabszolgából a Római Birodalom császára váljon. Nem statisztikailag lehetetlen, de elhanyagolható. Mindez persze nem a demokrácia elégtelen m?ködésének eredménye, hanem annak, hogy éppenséggel csak így képes m?ködni.

[10] A politikai elitek körforgásának elméletét más-más szempontok szerint Pareto, Michells és Mosca fogalmazták meg. Az elmélet szerint minden politikai rendszerben, amely kormányzottakra és kormányzókra tagolódik valójában

egy oligarchikus karakter? elit, a kormányzók elitje irányít. Michells ezt úgy fogalmazta meg, mint az “oligarchia vastörvényét.” Dahl szerint azonban csak akkor bizonyítható a “vastörvény” létezése, ha bebizonyítható, hogy végül minden vitás kérdésben ugyan az a kisebbség kerekedik felül. Dahl és Sartori szerint a demokráciákban nincs oligarchia, mivel az elit diffúz és nem összetartó, ezért oligarchia helyett “poliarchiáról” kellene beszélnünk. Persze a tekintetben igazuk lehet e szerz?knek, hogy nem beszélhetünk az oligarchia *vastörvényér?l*, maga az oligarchia azonban attól még bizonyos értelemben fennállhat. Attól hogy a *ruling class* kevésbé egységes, mint például egy feudális szisztémában, még kétségkívül létezik. Csupán az ebbe való bejutás módja változik meg, ez azonban nem

[11] Kuehnelt-Leddihn: i.m. 31. p.

[12] Persze lehetnek kivételek, még olyan eset is el?fordulhat, hogy éppen a demagógabb pártot szavazzák le, mi azonban itt tendenciákról és valószín?ségekr?l beszélünk

[13] Igaz azonban, hogy egy rosszul funkcionáló elittel szemben ellensúlyt képezzünk, nem kell feltétlenül általános választójog alapján megválasztott képviselet, vagyis a képviselet elvének nem el?feltétele a mennyiségi elv. Ha csak a társadalom néhány %-a küld képvisel?ket a parlamentbe, ha ez a parlament elég nagy hatalommal bír, a hatalomkorlátozás m?ködik. Paradox módon azt is mondhatnánk, hogy ami a képviseleti demokráciában jó az els?sorban maga a képviselet, nem pedig a demokrácia. A képviselet elve önmagában még nem demokrácia, az alkotmányos, de még a rendi monarchiákban is léteztek képviseleti szervek. Az egalitáriusok egy hamis humanizmus alapján szívós munkával elérték, hogy a képviselet „mindenkire” kiterjedjen az eredmény pedig az lett, hogy maga a modern, általános választójog alapján meghatározott képviseleti eszme az, amely egyre demagógabb eliteket kitermeli, valóságos versenyre késztetve ezeket e téren is.

[14] Hans-Hermann Hoppe: *Demokrácia, a bukott bálvány.* Ad librum, Budapest, 2010. 37. p. A legmegdöbbent?bb következmény azonban Hoppe szerint abban rejlik, hogy a demokrácia végs? soron nem csökkenti, hanem éppenséggel növeli az állam hatalmát és a lehetséges hatalomkoncentráció mértékét, vagyis éppen oda érkezik meg, amit szeretne elkerülni. Az egyenl?ségi elv által elmossa ugyanis a különbséget kormányzók és a kormányzottak máshol jól megkülönböztethet? csoportjai között, azonban a kormányzók és a kormányzottak különbségei ett?l függetlenül nem sz?nnek meg. Az illúzió által, hogy a kormányzók közé „bárki bekerülhet” végs? soron az önkénnyel szembeni ellenállás csökken.

Írta: Pet? Zoltán.

www.regnumportal.hu **- A Flag Polgári Magazin partnere**

Ajánló